

Oikeusministeriö

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/26873/2024-OM-110

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry:n lausunto rikoslain 6 luvun 5 §:n muuttamisesta ('lapsirauharikos' rikosten koventamisperusteeksi)

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry kiittää oikeusministeriötä mahdollisuudesta lausua esityksestä rikoslain 6 luvun 5 §:n muuttamisesta, jossa lapsen läsnäolo (ks. lapsirauharikos) tietyissä henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvissa rikoksissa säädettäisiin rangaistuksen koventamisperusteeksi.

NYTKIS suhtautuu positiivisesti lakiuudistukseen ja pitää tärkeänä lapsen aseman ja suojelun vahvistamista perheväkivaltatilanteissa, joissa lapsi altistuu väkivallalle. Näemme ehdotuksen lapsen läsnäolosta koventamisperusteena tärkeänä askeleena Suomea velvoittavien kansainvälisten säädösten (mm. Istanbulin sopimus, 46 artikla, d-kohta; NKV-direktiivi, 11 artikla d-kohta; Lapsen oikeuksien sopimus, 19 artikla) täysimääräisessä toimeenpanossa. NYTKIS katsoo kuitenkin, että jatkovalmistelussa olisi syytä kiinnittää erityistä huomiota siihen, kuinka lapsen läsnäoloa arvioidaan lakia sovellettaessa. Lisäksi tärkeää on varmistaa, että lakia sovellettaessa tunnustetaan **lähisuhdeväkivallan sukupuolistuneisuus ja sen ilmenemismuotojen moninaisuus**.

Esityksen kuvaamissa lähisuhteissa (RL 21:16 §) tapahtuva väkivalta ja sen vaikutukset rajoittuvat harvoin vain yhteen henkilöön. Sen sijaan osallisina tilanteessa ovat välittömän väkivallan kohteen lisäksi usein muut perheenjäsenet ja läheiset, kuten lapset. Naisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta on tyypillisesti toistuvaa, pitkäkestoista ja vaikutuksiltaan kasautuvaa. Se voi esiintyä mm. fyysisenä, seksuaalisena ja henkisenä väkivaltana, kuten uhkailuna, vainona ja pakottavana kontrollina. (Attila ym. 2023.) Esityksessä on tärkeää huomioida, että tällaisissa tilanteissa myös **lapsi voi elää jatkuvassa turvattomuuden ja pelon ilmapiirissä, vaikka hän ei suoraan näkisi tai kuulisi yksittäisiä tekoja tai tilanteita**. NYTKIS korostaa, että koventamisperusteen muotoilun tulee mahdollistaa lain soveltaminen tavalla, joka tunnistaa tämän todellisuuden.

Erotilanteiden ei tule heikentää lapsen suojelua sekä altistumisen vakavuuden tunnustamista. NYTKIS puoltaakin lähisuhteen määrittelyä kattamaan sekä nykyiset että entiset kumppanit. Toivomme kuitenkin uudelleen arvioimaan kirjausta, jonka mukaan ajan kuluminen osallisten suhteen päättymisestä voisi nostaa soveltamiskynnystä (HE-luonnos s.17).

Naisjärjestöt Yhteistyössä – Kvinnoorganisationer i Samarbete NYTKIS ry on kattojärjestö, johon kuuluvat Kokoomuksen Naisten Liitto ry, Kristillisdemokraattiset Naiset ry, Naisasialiitto Unioni ry, Naisjärjestöjen Keskusliitto ry, Perussuomalaiset Naiset ry, Sosialidemokraattiset Naiset, Sukupuolentutkimuksen seura ry, Suomen Keskustanaiset ry, Svenska Kvinnoförbundet r.f, Vasemmistonaiset ja Vihreät Naiset ry.

Eron jälkeen väkivalta voi jatkua pitkään esimerkiksi vainon, huoltajuusneuvottelujen ja viranomaisprosessien kautta, joissa tekijä voi käyttää lasta myös tarkoituksellisesti väkivallan välineenä. Tällöin väkivalta kohdistuu samanaikaisesti sekä lapseen että väkivaltaa kokevaan lähiäikuiseen. Lisäksi esitysluonnoksessa (s.18–19) luetellaan rikoslain 25 luvun vapauteen kohdistuvista rikoksista pakottaminen, vapaudenriisto, panttivangin ottaminen ja ihmiskauppa, mutta ei esimerkiksi vainoamista (25:7 a) sekä laitonta uhkausta (25:7), jotka tulisi kuitenkin tunnistaa lähisuhdeväkivallalle tyypillisinä rikoksina. NYTKIS ehdottaa, että edellä mainitut tulisi mainita kirjauksina hallituksen esityksessä.

Lisäksi NYTKIS korostaa, että yksinomaan rikosoikeudellinen seuraamus ei tuo lapselle ja muille väkivaltaa kokeneille apua ja tukea. Ruotsin kokemukset viittaavat siihen, ettei erilliskriminalisointi lapsirauharikoksesta toimi käytännössä ilman riittäviä resursseja ja moniammatillisia tukipalvelurakenteita (Laajasalo ym. 2025). NYTKIS pitää välttämättömänä, että myös koventamisperusteen yhteydessä tulee varmistaa riittävät resurssit, koulutus sekä toimivat palveluketjut poliisin, lastensuojelun, sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen sekä järjestöjen välille. Tuen rakenteet ja rahoitus on turvattava, koska lapsi ei lähisuhdeväkivallan kontekstissa ole pelkkä todistaja, vaan myös välillisesti altistumalla väkivallan ja kontrollin kokija.

Lain soveltaminen tulee varmistaa lapsen edun mukaisesti. **Pidämme olennaisena sitä, että lapsen läsnäolo väkivaltatilanteissa ja näiden vaikutukset lapsen turvallisuuteen ja hyvinvointiin voidaan lähtökohtaisesti todentaa ilman, että lasta tarvitsee kuulla tai osallistaa usein pitkäkestoiseen ja jo itsessään kuormittavaan rikosprosessiin.** Esityksen perustelut, joiden mukaan lapsen ei tarvitse olla samassa tilassa väkivallan tapahtuessa, ottavat hyvin huomioon sen, että jo potentiaalinen mahdollisuus rikoksen näkemiseen tai kuulemiseen voi vaarantaa lapsen (HE-luonnos s. 20). Lapsen läsnäolo on syytä ymmärtää laajasti, kuten myös esityksessä tehdään. Näin lakia voidaan soveltaa myös tilanteissa, joissa lapsi on eri tilassa väkivaltatilanteessa, tai kun lapsi havaitsee teon teknologian välityksellä. NYTKIS pitää myös tärkeänä kirjausta vaaraedellytyksen täyttymisestä ”on omiaan vaarantamaan”-muotoilulla (ns. abstrakti vaara) (s.19), koska se ei edellyttäisi konkreettisen seurauksen osoittamista. Esityksen perusteluissa olisi kuitenkin syytä täsmentää nykyistä tarkemmin, kuinka arvioinnissa otetaan huomioon väkivallan toistuvuus ja kokonaisuus, kuten lapsen eläminen pelon ilmapölyssä.

Uudistuksen vaikuttavuuden varmistaminen edellyttää, että lapsen altistuminen väkivallalle myös ilman välitöntä väkivaltaa ymmärretään osana lähisuhdeväkivallan dynamiikkaa. Tämä vaatii sen, että erityisesti väkivallan sukupuolistuneisuus, pakottava kontrolli ja eron jälkeinen väkivalta tunnistetaan nykyistä paremmin sekä viranomaisten toiminnassa että lain tasolla. NYTKIS kannattaa vahvasti myös pakottavan kontrollin kriminalisointia, jonka kautta rikoslaki tunnistaisi mm. lasten käyttämisen suoran tai välillisen väkivallan ja kontrollin välineenä. NYTKIS pitää keskeisenä, että uudistus toteutetaan osana laajempaa työtä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi.

Lopuksi **NYTKIS haluaa peräänkuuluttaa tiedon lisäämistä** väkivallan eri muotojen vaikutuksista ja huomioinnista rikoslainsäädännössä sekä koventamisperusteen käytännön soveltamisen arviointia myös sukupuolinäkökulmasta.

Lähteet

- Attila, H., M. Keski-Petäjä, M. Pietiläinen, L. Lipasti, J. Saari, ja K. Haapakangas (2023)
Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021. Loppuraportti.
Tilastokeskus. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-244-717-3>
- Euroopan unionin naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumista koskeva direktiivi
(EU) 2024/1385. (NKV-direktiivi)
- Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan
ehkäisemisestä ja torjumisesta. (Istanbulin sopimus). Sops 53/2015.
- Euroopan unionin naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumista koskeva direktiivi
(EU) 2024/1385. (NKV-direktiivi)
- Euroopan unionin naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumista koskeva direktiivi
(EU) 2024/1385. (NKV-direktiivi)
- HE-luonnon, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 6 luvun 5 §:n muuttamisesta.
- Laajasalo, T., E. Silvennoinen, M. Fadjukoff, S. Asmundela, M. Lehtinen & N. Ellonen (2025)
*Lapsirauharikoksen rajat ja mahdollisuudet: Mitä voimme oppia Ruotsista ja
aiemmista lainsäädäntöuudistuksista? Yhteiskuntapolitiikka*, 90:4, 385–391.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025090995088>
- Yleissopimus lapsen oikeuksista (YK:n lapsen oikeuksien sopimus). Sops 60/1991.